

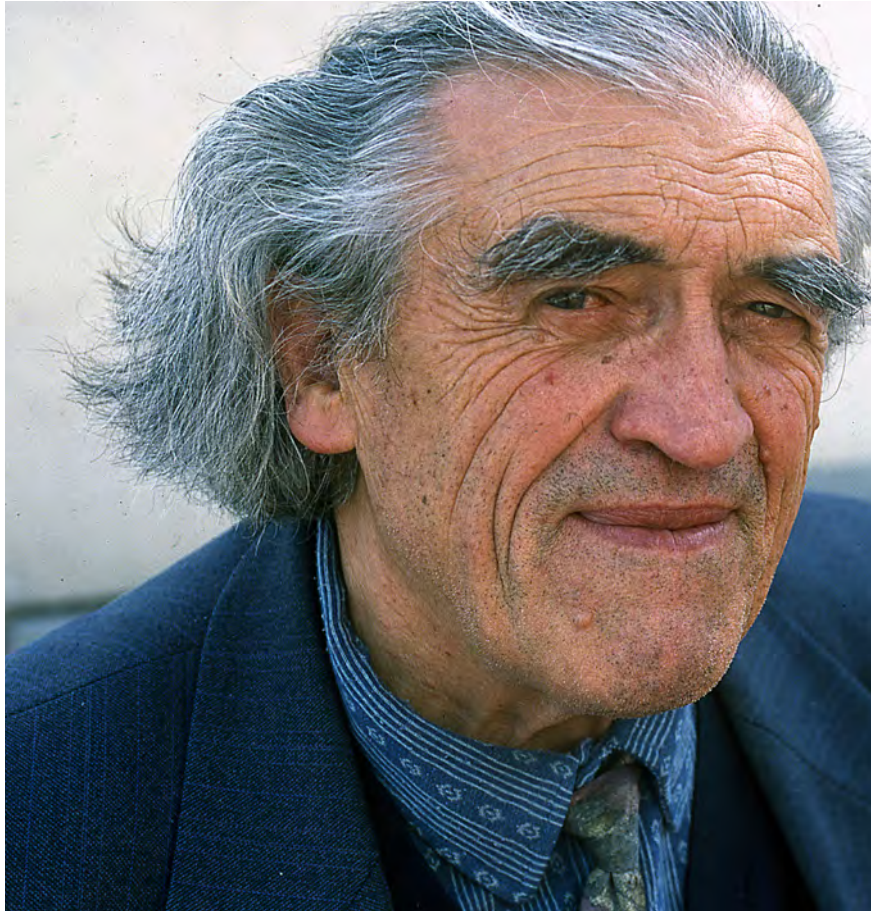
“**M**on pare era home del campestre. Del campestre i del món ramader. Baixava de sa cambra en fer-se de dia, hi tornava tard, quan havia acabat la partida al cafè. Passava la porta per esmorzar, dinar i sopar. Algun cop, a l'estiu, per refrescar-se amb un got de vi. El seu reialme era el terme, la seva armada, els cans, el seu bé, el ramat, el seu lloc preferit, mercats i fires”. Hi ha fragments que, en quatre ratlles, retraten un personatge i un autor. Aquest és un bocí de *Cant alt*, la primera biografia de Jordi Pere Cerdà (pseudònim d'Antoni Cayrol), on l'autor retrata el seu pare. I a ell mateix, o al seu jo literari: un estil poètic, molt enganxat a la terra i amb una llengua rica en rossellonismes que han engròssit el Diccionari Alcover-Moll.

Jordi Pere Cerdà va construir una obra literària molt diversa amb molta poesia, quatre obres de teatre, dues autobiografies literàries i una sola novel·la. Tot i això, va rebre premis que reconeixen tant la seva narrativa com la lírica i la dramaturgia: la novel·la, *Passos estrets per terres altes*, li va merèixer el Premi Nacional de Literatura el 1999; el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes és anterior i, per tant, el guardonava, sobretot, el teatre i la poesia —que, abans, ja havia obtingut un Premi de Literatura de la Generalitat per la publicació de *Poesia completa* (Columna, 1988).

La veu de la Cerdanya

El filòleg valencià Josep Marqués Meseguer, que va presentar la tesi doctoral sobre Jordi Pere Cerdà a la Universitat de Perpinyà el 2018 (*Espai i identitat en l'obra de Jordi Pere Cerdà. Una geografia literària cerdaniana*), creu que no és simplement “un autor representatiu de la literatura nord-catalana” sinó “una de les veus més importants de la literatura catalana contemporània”. És “un dels escriptors que ha demostrat amb escreix que té moltes coses a dir; hi ha aportat una veu molt original; ha creat un imaginari poètic molt particular i ha sabut, com pocs, treballar, sentir i viure el territori i el paisatge d'una manera molt personal i alhora molt contemporània”.

Cayrol va triar el cognom Cerdà per al seu pseudònim per una raó molt evident. S'hi sentia proper al seu poble. I ho volia deixar clar des del primer moment. Josep Marqués creu que un dels

Passes gegants per terres altes

El 5 de novembre serà el centenari del naixement de Jordi Pere Cerdà, pseudònim d'Antoni Cayrol (Sallagosa, Alta Cerdanya, 1920-Perpinyà, Rosselló, 2011). Si en la seva joventut va fer de passador d'exiliats republicans cap al nord i de perseguits per la França ocupada cap al sud, en la maduresa va passar —i va obrir camí per passar— a l'altra banda dels Pirineus la literatura més sòlida de la Catalunya del Nord. Va rebre, entre d'altres reconeixements, el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes, el Premi Nacional de Literatura i el Serra d'Or.

Per Àlex Milian / @alexmilianbeser

RICARD CUGAT

eixos bàsics de la seva obra és, precisament, “el compromís amb la seua terra i els seus veïns, que és un compromís de vida, no és un compromís postís o forçat”. En tant que veí de Sallagosa i de la Cerdanya, se l’ha anomenat ‘poeta de la Cerdanya’. Marqués destaca que, realment, l’Alta Cerdanya “és el seu indret poètic, el seu lloc d’inspiració i és, a través d’aquella comarca, que fa viure i reviure, no només els veïns amb els quals ha compartit vivències sinó també els conflictes i problemàtiques de l’època”.

Això pot donar la falsa imatge d’un escriptor ruralista i pastorívol, una mica ancorat en el passat. Marqués descarta aquesta idea: “M’interessa destacar l’espai natural i rural perquè per a ell és una altra font de creació, de vida, de pulsio constant; no és una recreació folklorista des del punt de vista tradicional o bucòlica —com es feia antigament— sinó que és una veu més, una font més d’interacció amb l’autor”.

El poble i l’entorn rural són el seu paisatge, però no per això han de ser una idíl·lica Arcàdia. Entre els temes de les seves obres, siguin poesia, teatre o narrativa, es podrien incloure alguns de tan incòmodes com el masclisme, el desarrela-

ment o els problemes de la pagesia, segons Marqués. “Ell intentava provocar reflexions sobre el despoblament, les dificultats de viure de la terra i en una societat patriarcal”.

Aquest últim tema és el centre d’una de les seves obres més conegudes i representades, *Quatre dones i el sol*, que “retrata unes dones que s’ocupen dels espais interiors i viuen oprimides pels homes que no les deixen ni fugir, ni imaginar altres realitats de vida”. L’obra se situa en “el món posterior a la Segona Guerra Mundial, on uns fills han estat fets presoners i no se sap si hi tornaran mai”. Tot i això “se sent molt el poder de l’home —tot i que l’home no és present, perquè tots els personatges són femenins”.

En una entrevista que li va fer Pere Verdaguer a EL TEMPS el 1990, Jordi Pere Cerdà explicava per què aquesta obra només tenia personatges femenins: “Va ser una necessitat: al nostre grup no quedava cap home! Els que havien actuat per exemple a *La set de la terra* o *El sol de la ginesta* s’havien fet tots enrere, uns perquè es trobaven massa vells, d’altres perquè tenien un treball que no els permetia venir... Només disposava de quatre dones”.

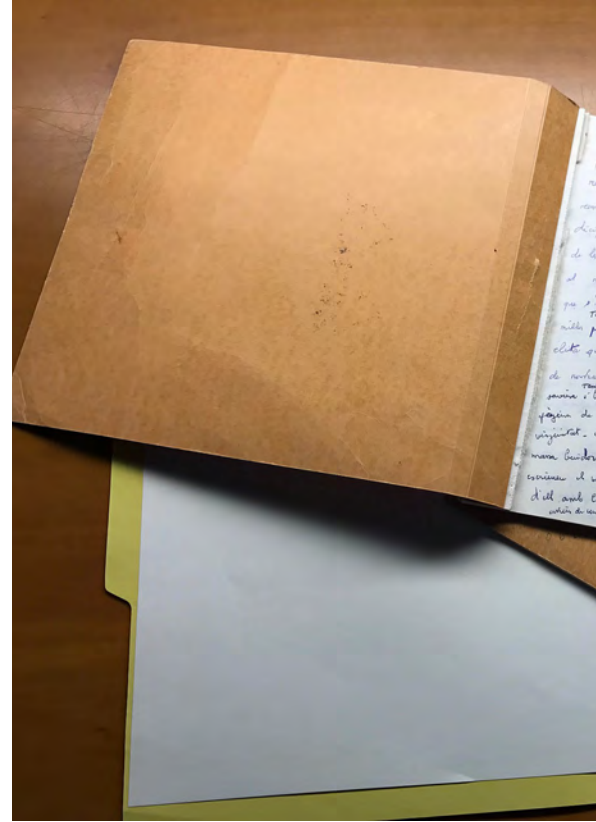
Marqués explica a EL TEMPS que veïns de Sallagosa, el poble de Cayrol, li han confirmat que la majoria dels personatges de les seves obres tenien la seva correspondència amb persones reals: “Són retrats de veïns. Gent gran de Sallagosa m’ha dit sense dubtar: ‘Aquest personatge de Cerdà era exactament aquesta persona’. Cerdà va construir la seua imaginació a través de la gent del seu entorn”.

La política i la poesia

La literatura de Jordi Pere Cerdà està també influïda pel seu compromís social i polític però d’una manera molt subtil. Cayrol havia estat militant de la resistència contra els alemanys, passador i, posteriorment, membre del Partit Comunista Francès (PCF).

En una entrevista d’Univers Bertrana publicada per aquest setmanari el 1991, el gegant literari de Sallagosa responia per què no havia escrit gaire poesia compromesa essent com era un destacat militant del PCF i batlle de Sallagosa per aquest partit durant un breu període. “Fins i tot diré —exclamava Cerdà— que la meua poesia política no hagi estat bona. Ha estat poesia de circumstància, o en el cas del Treballador Català (òrgan de les cèl·lules locals del PCF), poesia d’acció. Però crec que pertànyer al Partit es coneix per la manera com jo he enfocat la meua poesia. És allò que m’ha obligat a pensar el meu poble: si pensen en els pobles de fora, bé havia de pensar en el meu, que tenia davant”. La seva ideologia també l’acostava a la Cerdanya i els cer-

El 1989, Jordi Pere Cerdà va rebre el Premi Nacional de Literatura de la Generalitat de Catalunya. A la dreta, originals de l'autobiografia, part del seu arxiu personal, que conserva la Biblioteca de Catalunya.

→ Marquès recorda que Cerdà/Cayrol “també va fer de passador de gent que volia travessar la frontera en un sentit o en un altre, després de la Guerra Civil, cap al nord, i, sobretot, cap al sud, per als que fugien de l’ocupació alemanya de França”.

Poeta, dramaturg i narrador

Jordi Pere Cerdà va bastir una obra literària robusta però escassa. Sempre a contracorrent, Cerdà no es va decidir a escriure novel·la fins que es va jubilar —i fins que Àlex Susanna, l’editor de Columna, no el va engrescar. Amb certa teatralitat, Cerdà explicaria a Lluís Bonada en una entrevista (EL TEMPS, desembre de 1998) que no havia tingut mai temps per a la novel·la: “He hagut de treballar de pagès tota la vida. L’he escrita perquè m’havia jubilat i perquè hi ha hagut la pressió de l’Àlex Susanna i de la Núria Viladot. Per al pagès, escriure i llegir sembla una cosa que no és d’aquest món, de tocats del bolet”. *Pasos estrets per terres altes* va tenir el reconeixement públic i va guanyar el Premi Nacional de Literatura.

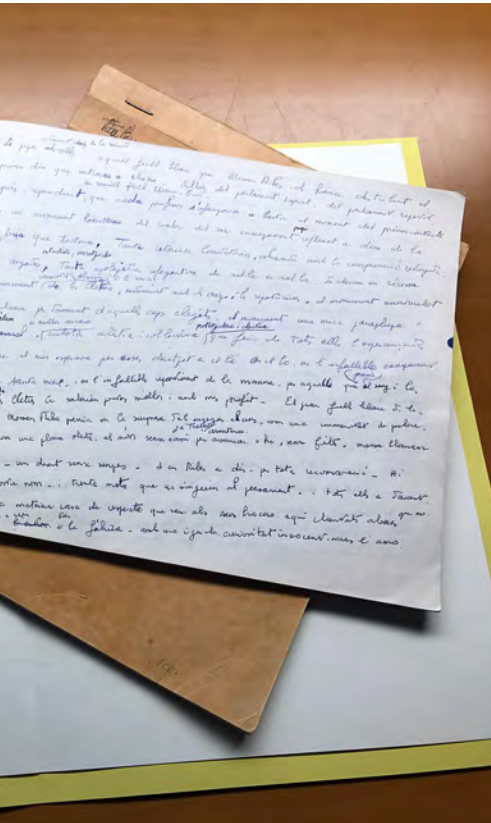
La seva repercussió, però, va ser limitada, segons Marquès. “El problema és que no es va acabar d’entendre. La novel·la beu d’unes referències, com el *nouveau roman*, que aquí, en els noranta, amb prou feines havien quallat; l’obra té un estil molt personal i no és fàcil”.

Cerdà té també dues autobiografies literàries. La primera és *Cant alt* i la segona, *Fines-trals d’un capvespre* (Edicions Trabucaire, 2009). Abans d’això, Cerdà havia publicat una col·lecció de contes titulada *Col·locació de personatges en un jardí tancat*, que inclou una *nouvelle*, *La dona lloba*, que ha estat traduïda dos cops al francès.

J. MARQUÉS: «A LES SEVES OBRES CERDÀ ES DESCENTRAVA COM EN AQUELLES PINTURES XINESES ON VEUS EL GRAN PAISATGE I UNA FIGURA HUMANA MOLT PETITA»

En tot cas, la narrativa no era la primera opció de Cerdà. “Quan comença a escriure —afirma Marquès—, es considera un escriptor de teatre i poesia”. Segons aquest estudiós de Cerdà, “el teatre el comença a conrear com una manera d’alegrar-li la vida a la de la seua gent.” en els temps posteriors a la Segona Guerra Mundial. “Volia fer alguna activitat cultural i social per al bé del poble i organitza representacions populars que, primer, seran d’altres autors i, després, obres seves”.

Però, aquestes obres no es publicaran fins molt més tard gràcies al fet que Alain Laguarda

del seu pensament poètic. Les figures que utilitza en el teatre i en la novel·la són recursos amb moltes imatges del camp poètic”.

I entre aquests recursos, destaca especialment la presència de la natura. “Al començament de la seva obra —apunta Marqués— és com si el joc poètic desapareguera, perquè sembla un observador de la natura. El que es va veient a poc a poc és que aquesta observació de la natura no és purament descriptiva, com dèiem, o purament recreativa, sinó que és la manera que ell té d’expressar el seu món interior. El batec del seu entorn, finalment, és d’allà on pren les imatges per recrear la seva situació”.

L’altre recurs, segons Marqués, és donar importància a allò que l’envolta, l’esmentada natura i els veïns: “És interessant veure com es descentra del mapa. Ell dona una importància especial als veïns, però també es descentra com aquelles pintures xineses antigues on veus el gran paisatge i la figura humana molt petita en un angle”. Marqués inter-

preta que, per a Cerdà, “el paisatge és una força viva totalment central i necessària en les nostres vides”.

L’autor de la tesi més recent sobre Cerdà hi veu també “un cert punt post-humanista, en el sentit que la manera d’entendre’ns a nosaltres mateixos no es basa tant en el que jo necessito sinó que, si sé el que necessita l’altre, segurament acabaré entenent què necessitem tots”.

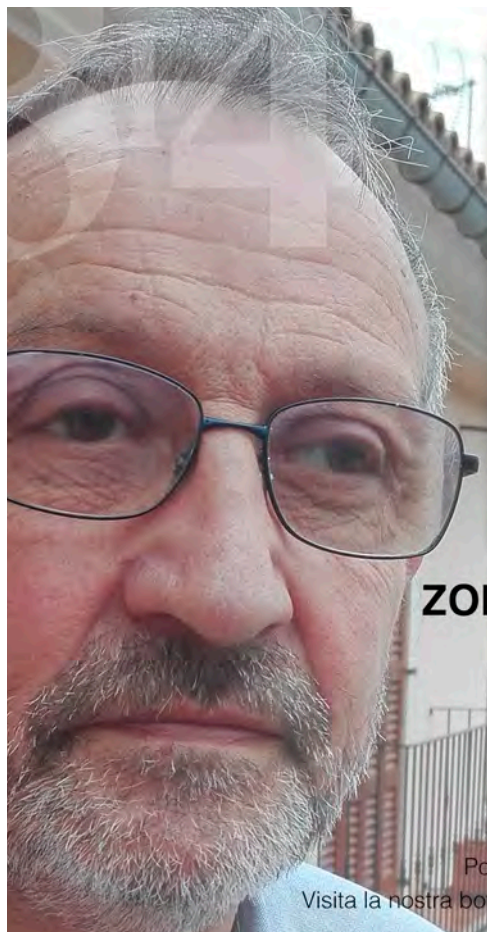
La prova més important de la vàlua de l’autor és que, allunyat dels centres literaris i editorials, a l’altra banda de la frontera administrativa que s’entesta a separar-lo del gruix del mercat literari, Cerdà sempre aconsegueix passar els Pirineus —o fer que els editors catalans el travessen per ell. Passar la muntanya o saltar-se la frontera.

Ja ho deia el narrador de *Passos estrets per terres altes*: “Com que la llei ha estat feta en contra d’ells, en contra del país, en contra de la gent, queda per la gent d’aqueix país l’obligació de passar a través de la llei, de passar per sobre la llei”. ●

presenta una tesi sobre *Jordi Pere Cerdà i la nova consciència catalana a la Catalunya Nord 1952-1969*. Totes les obres de teatre de Cerdà són anteriors a 1960, però no es publicarien fins al 1980, després que Laguarda reivindicés el seu teatre.

Per contra, la poesia s’havia començat a publicar i divulgar abans. “La seva poesia —explica Marqués— també naix en aquest primer moment [anys quaranta], quan Jordi Pere Cerdà coneix revistes compromeses amb la resistència que li fan obrir els ulls i s’engresca: ‘Això és el que jo vull —pensa—, una obra sensible a les emocions, als sentiments i que pugui parlar de l’avui”.

Al contrari que el teatre i la narrativa, que es publicaran tardanament, la poesia presenta “una major harmonia de publicacions: cada recull poètic apareix en el seu moment i després s’editaran antologies”. La poesia, doncs, “és el gènere que més conrea; s’hi edita de manera més endreçada i, finalment, és la faceta per la qual brilla i se’l reconeix més”. I també serà el gènere que dominarà sobre els altres: “Podem dir —afirma Marqués— que la seva manera d’escriure novel·la i teatre és molt deutora

ZONA DE DESASTRE

de JAUME MESQUIDA

L Premi de Poesia

Senyoriu d'Ausiàs March 2019

NOVETATS 314

Edicions Tres i Quatre / València

Pots seguir-nos a **Facebook** i **Twitter**

Visita la nostra botiga virtual en www.tresiquatre.cat